

Effecten van verjaging op vraatschade door ganzen in Fryslân

A&W-rapport 2571

in opdracht van

provinsje fryslân
provincie fryslân

B
U
12

Werkt voor provincies

Samenvatting

Inleiding

In de afgelopen jaren is de uitgekeerde schade door ganzenvraat in Fryslân sterk toegenomen. Er zijn in de afgelopen 15 jaar ook steeds meer ganzen en de ganzen blijven na de winter steeds langer in Nederland. Met oog op de landbouwschade is er grote zorg dat deze ontwikkelingen zich ook de komende jaren zal voortzetten. Er wordt daarom door de overheid in Nederland gewerkt aan een gedegen aanpak om deze problematiek op te lossen. Ook op Europees niveau wordt hieraan gewerkt via een internationale flyway-benadering voor de Grauwe gans en de Brandgans.

Vooruitlopend op de internationale aanpak heeft de Provincie Fryslân een verscherpte aanpak doorgevoerd voor het verminderen van ganzenschade: de zogenaamde *Fryske Guozzenaanpak 2017-2020*. Een belangrijke verandering is dat de winterrust sinds winter 2017/18 is afgeschaft en dat er is ingezet op intensivering van verjaging van ganzen buiten ganzenfoerageergebieden. Ganzen krijgen in de winter rust in de aangewezen ganzenfoerageergebieden, waar ze niet mogen worden verstoord. Buiten de ganzenfoerageergebieden is het overal mogelijk om ganzen van schadepercelen te verjagen (met ondersteunend afschot, in dit rapport kortweg aangeduid als 'verjaging'). De bedoeling hiervan is dat ganzen zich in de winter zo veel mogelijk in de ganzenfoerageergebieden concentreren en de schade daardoor beperkt wordt tot de 21.000 ha ganzenfoerageergebied. Een tweede verandering is dat vanaf 1 april ook verjaging plaats moet vinden op percelen die tot die datum als ganzenfoerageergebied zijn begrensd. De bedoeling hiervan is dat overwinterende ganzen zich concentreren in de soortspecifieke ganzenfoerageergebieden en sneller afreizen naar het noorden. Daar waar sprake is van verjaging is ook het moment van verjaging op de dag vervroegd: van zonopkomst naar een half uur voor zonsopkomst.

Aan de nieuwe aanpak van de Provincie Fryslân zitten mogelijk ook risico's voor weidevogels. Het is onbekend in welke mate verjaging buiten en binnen de ganzenfoerageergebieden leidt tot een vermindering van de vestiging en het broedresultaat van weidevogels.

Doelstelling

De Provincie Fryslân en BIJ12 hebben Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek en Sovon Vogelonderzoek Nederland opdracht gegeven om onderzoek uit te voeren met de volgende vier doelstellingen:

1. In beeld brengen wat de effecten zijn van intensivering van verjaging buiten ganzenfoerageergebieden in de winterperiode (januari tot 1 april) op de aanwezigheid van ganzen, de vraat door ganzen, de fysieke schade aan het gras en de economische schade die dit veroorzaakt buiten en binnen de ganzenfoerageergebieden;
2. In beeld brengen wat de effecten zijn van verjaging vanaf 1 april in de gebieden die tot 1 april functioneerden als ganzenfoerageergebieden op de aanwezigheid van ganzen, de vraat door ganzen, de fysieke schade aan het gras en de economische schade die dit veroorzaakt buiten en binnen de ganzenfoerageergebieden;
3. In beeld brengen wat de effecten zijn van vervroeging van het verjagingsmoment op de aanwezigheid van ganzen, de vraat door ganzen, de fysieke schade aan het gras en de economische schade die dit veroorzaakt buiten en binnen de ganzenfoerageergebieden.
4. Naast het ganzenonderzoek is er ook onderzoek gedaan naar de effecten van verjaging op de aanwezigheid en het broedsucces van weidevogels buiten en binnen de ganzenfoerageergebieden.

Aanpak

Er is in het voorjaar 2019 een uitgebreid veldonderzoek gedaan in twee gebieden: De Deelen, ten noorden van Heerenveen, en De Eanjumerkolken, ten noordoosten van Dokkum. In deze gebieden zijn in de winter doorgaans veel ganzen, liggen grote ganzenfoerageergebieden, is de afgelopen jaren ook daadwerkelijk veel schade gemeld en komen veel weidevogels voor. Het zijn daarmee geschikte gebieden om de vier vraagstellingen te onderzoeken. Er zijn in ieder gebied 40 percelen gekozen (dus 80 percelen in Fryslân in totaal), 40 rond De Eanjumerkolken en 40 rond De Deelen. Per gebied zijn metingen gedaan in 20 percelen in de ganzenfoerageergebieden en 20 percelen erbuiten. De volgende parameters zijn in de periode van 1 februari tot medio juni gemeten:

- (wekelijks en tweewekelijks): ganzenkeuteltellingen ($n=3600$; als erkende maat voor de intensiteit van ganzen begrazing), grashoogte ($n=3600$), veldobservaties van de aanwezigheid van ganzen en weidevogels ($n=800$), NDVI satelliet metingen ($n=360$);
- (Continue) geluidsbelasting op vijf meetpunten gedurende 30 dagen, temperatuurmetingen in vijf nesten van weidevogels gedurende 14 tot 21 dagen (afhankelijk van de temperatuursensor);
- (eenmalig) schade taxaties door erkende taxateurs ($n=80$);
- (uit bestanden) afgevuurde schoten die in het Fauna Registratie Systeem zijn vastgelegd; gemelde schades in voorgaande jaren.

Er is een uitgebreide en unieke set van gegevens verzameld die het mogelijk maakt om de onderzoeksvragen over effectiviteit van de verjaging van ganzen goed te kunnen beantwoorden. In deze bestuurlijke samenvatting wordt een selectie van de meest relevante resultaten samengevat die rechtstreeks betrekking hebben op de aanwezigheid van ganzen, de effecten van ganzen op grashoogte, de verjaging van ganzen en de getaxeerde schade. Het hoofdrapport geeft een systematische beschrijving van alle meetresultaten.

Resultaten

Doelstelling 1 (effecten winterperiode): Meer ganzen in ganzenfoerageergebieden dan er buiten tot 1 april.

- Er is aantoonbaar verjaging geweest buiten de ganzenfoerageergebieden in de winterperiode;
- Er zijn aantoonbaar meer ganzen binnen ganzenfoerageergebieden dan er buiten;
- De begrazingsdruk binnen ganzenfoerageergebieden is significant hoger;
- Het gras is significant lager door de begrazing;
- Het effect op de schade is nog onbepaald omdat schade pas aan de orde is op de maaidatum en deze na 1 april valt (zie doelstelling 2).

Doelstelling 2 (effecten na 1 april) : Meer ganzen in voormalige ganzenfoerageergebieden gebieden dan er buiten.

- Er is aantoonbaar verjaging geweest in de voormalige ganzenfoerageergebieden na 1 april. (Buiten de voormalige ganzenfoerageergebieden is weinig verjaging geweest omdat daar ook nog maar weinig ganzen zijn geweest);
- Er zijn na 1 april aantoonbaar meer ganzen binnen voormalige ganzenfoerageergebieden gebieden dan er buiten;
- In 80% van de onderzochte percelen is vanaf 1 april de begrazingsdruk door ganzen gering tot nihil. In deze percelen ontwikkelt de grasgroei zich in april gunstig. Het effect van eerdere ganzen begrazing op de grashoogte en op het moment van maaien is op deze percelen uiteindelijk beperkt. In vergelijking met onbegrasde/amper begrasde percelen is de grasgroei hooguit enkele dagen vertraagd en de maximale grashoogte is vergelijkbaar met die van ongestoorde percelen;

- De overige 20 % van de onderzochte percelen in de proef wordt ook na 1 april frequent door ganzen bezocht. Op deze percelen is er sprake van een vertraging van de grasgroei en wordt de maximale hoogte later bereikt;
- Bij de taxaties van schade hanteren taxateurs het principe dat een verschil tussen de referentiehoogte en de gemeten grashoogte, zodra deze op enige datum bepaald is, constant zal blijven gedurende het groeiseizoen. Uit de in dit onderzoek tweewekelijks gemeten begrazingsdruk en grashoogte blijkt dat deze aanname niet juist is voor percelen die in april niet meer begraasd worden. Op deze percelen is de grasgroei in april en begin mei zo sterk dat alle percelen op ongeveer dezelfde datum op de maximale grashoogte komen. Op percelen die nog wel begraasd worden blijft het eenmalig tijdens de taxatie gemeten verschil tussen de referentiehoogte en de grashoogte op het proefperceel in april en mei ogenschijnlijk bestaan. Echter, dit verschil is een gevolg van de voortdurende begrazing in april en mei;
- Er is vanaf 2006 steeds meer schade per individuele gans uitgekeerd. De toename staat niet in verhouding tot de berekende consumptiemogelijkheden van ganzen. Dit betekent dat de ontwikkeling van de schadebedragen losgekoppeld is van de aantalsontwikkeling van de ganzen. Naar de toekomst toe betekent dit dat een eventuele afname in de ganzenpopulatie niet noodzakelijkerwijs ook tot een afname van de schade zal leiden.

Doelstelling 3: effecten van verjagingsmoment moeilijk te meten en te organiseren.

- Binnen de proef was het niet mogelijk om daadwerkelijk sturing te geven aan het verjaagtijdstip omdat er geen bindende afspraken konden worden gemaakt over verjaagtijdstippen. Mogelijk zijn deze afspraken in de praktijk ook lastig te volgen en wordt het jachtmoment ook bepaald door het moment waarop de ganzen verschijnen op de percelen. En niet altijd werd de verjaging uitgevoerd door een faunabeheerder met wie afspraken gemaakt zijn;
- Omdat het niet goed mogelijk bleek om sturing te geven aan de momenten van bejaging, hebben we geen duidelijke resultaat van het bejagingsmoment op de graasdruk.

Doelstelling 4: meting effecten op weidevogels praktisch niet haalbaar.

- Het meten van een effect van de verjaging op weidevogels is uiterst moeizaam gebleken. Er is getracht om aan de hand van variaties in temperatuur in nesten en een koppeling met geluidsregistraties van faunabeheeractiviteiten te bepalen in hoeverre en hoe lang weidevogels tijdens faunabeheeractiviteiten het nest verlaten;
- De metingen tot op heden geven onbruikbare resultaten omdat het algoritme ontbreekt om gewerschoten uit de geluidsbestanden te filteren en deze te koppelen aan de temperatuurregistraties op de nesten; er zijn nieuwe analyses in gang gezet. De resultaten worden begin november verwacht. Het onderhavige rapport zal daarom in november geüpdate worden met de nieuwe gegevens.